

EL MOVIMENT VAGUÍSTIC S'AFEGEIX A LA TENSIÓ NACIONALISTA

La pitjor setmana de Gorbatxov

Estadista de moda, punt de referència tant per als països de l'Est com per al món capitalista, la figura de Mikhaïl Gorbatxov creix en importància amb cadascuna de les seues decisions. Amb la 'perestroika' com a bandera utòpica, Gorbatxov s'enfronta aquests dies a l'enfonsament econòmic de l'URSS, al creixent paper de les reivindicacions nacionalistes i al pes del conservadorisme interior. Tan sols un 14 per cent dels seus compatriotes confia en el seu projecte de segona revolució interior. El naixement d'un sindicalisme democràtic arran de les vagues de miners i la decisió de Boris Ieltsin de formar un grup parlamentari d'esquerres són, senzillament, els darrers focus de tensió. Gorbatxov és, per tant, centre d'atenció informativa d'EL TEMPS, que aquesta setmana ofereix, juntament amb una anàlisi elaborada pel nostre col·laborador Libert Ferri, un extens reportatge dels enviats especials del setmanari francès 'L'Express'. A més, EL TEMPS publica una opinió d'Efrem Iankelévix, gendre de Shakhàrov, exiliat actualment als Estats Units.

Gorbatxov viu actualment un dels moments més difícils des que va arribar al poder fa quatre anys. A la crisi econòmica, ja crònica —les botigues cada vegada més buides— i als espetecs de les nacionalitats —intermitents, però, cada vegada més intensos—, s'hi ha afegit ara el moviment vaguistic més important que hi ha hagut mai a la Unió Soviètica des dels temps de la revolució.

Els 200.000 miners que durant més de deu dies han sortit al carrer al Kuzbass siberià, a Ucraïna, al Kazakhstan i als Komis, estan farts d'accidents laborals a causa d'una infraestructura de treball atrotinada; farts d'una alta mortalitat infantil i del fet que no funcionin els serveis bàsics, com els hospitals, les escoles, els transports. Per això, a més d'exigències salarials i de qualitat de vida, els vaguistes han reivindicat el control i l'autogestió de les empreses. Es tracta d'una reivindicació clarament política, perquè suposa, de fet, desplaçar del poder els buròcrates del Partit, dels sindicats i dels soviets locals, que obstaculitzen qualsevol reforma profunda i seriosa.

I tot fa pensar que el moviment reivindicatiu està ben organitzat per aconseguir els seus objectius. Les delegacions que va haver d'enviar el govern a les zones en conflicte van tenir com a interlocutors no grups assemblearis poc definits, sinó autèntics comitès de vaga coordinats a nivell local i regional: l'embrió d'un nou sindicalisme democràtic que, inevitablement, comença a emergir a la Unió Soviètica.

La 'perestroïka' en perill

Amb un quadre *clínic* com aquest, Gorbatxov ha optat pel realisme i per una certa «fugida cap a endavant». Hauria pogut utilitzar mesures de força contra els vaguistes aprofitant el moment psicològic dels enfrontaments interètnics a la República d'Abkhàzia. Aquesta mesura hauria corroborat les hipòtesis de Serguei Grigoriants —director de la revista dissident *Glasnost*—, segons les quals el líder soviètic acabarà proclamant la llei marcial. Però Gorbatxov ha sorprès una vegada més: va prometre als vaguistes que moltes de les seves reivindicacions serien ateses, però també va advertir que, si continuaven els conflictes, tot el procés reformista podria anar-se'n en orris. «La *perestroïka* està en perill, la situació és molt greu», va dir Gorbatxov. I, gairebé paral·lelament, el lí-

der va reunir la plana major del Partit per llegir-li la lliçó: «El Partit funciona malament; els sindicats no defensen els interessos dels treballadors; els grups informals sintonitzen cada vegada més amb les necessitats de la societat, cal una renovació total dels quadros del partit que ha d'arribar fins i tot al Comitè Central i al Politburó...». Semblava l'anunci d'una nova purga contra els conservadors. El desenllaç d'aquesta reunió va tenir un resultat espectacular: el president soviètic va anunciar que es destinarien 10.000 milions de rubles —gairebé dos bilions de pessetes— a la importació massiva de productes de primera necessitat. Tot i que Gorbatxov no va explicar amb quins recursos financiera aquesta operació per a omplir les botigues, només el fet d'haver-la anunciat té clares connotacions político-ideològiques: vol dir acceptar una bona part de les teories dels economistes més progressistes i radicals. Concretament, les que defensen els diputats Nikolai Imeliiov i Gravril Popov. En el futur, caldrà veure les repercussions d'aquestes mesures de xoc, que, ben probablement, seran presentades pel sector més conservador de l'aparell com a prova que «la *perestroïka* està provocant l'endeutament de l'URSS amb el capitalisme».

En l'aspecte jurídic, la gran protesta dels miners ha comportat que el Parlament soviètic discuteixi, amb caràcter d'urgència, un projecte de llei per a regular el dret de vaga: el primer de la història de l'URSS.

Ajornar el 'polverí'

Però els passos realistes de Gorbatxov pel que fa a la crisi social no tenen una traducció també realista a l'hora d'abordar la qüestió de les nacionalitats, de la nova estructuració territorial soviètica, el problema més greu i més amenaçador de tots.

Durant els dies que va durar la gran vaga minera, va haver d'imposar el toc de queda a la República d'Abkhàzia, a Geòrgia, a causa dels enfrontaments entre cristians i musulmans, que es van saldar almenys amb 20 morts i 200 ferits. Tot això, mentre els líders del Front Popular de Lituània insinuaven una vegada i una altra les seves intencions d'independència a curt termini. Però, una vegada més, el Comitè Central del PCUS va decidir ajornar la sessió plenària dedicada a les nacionalitats, que estava convocada per a finals de juliol. Ha estat l'aspecte negatiu, el pas enrere de Gorbatxov en aquesta ul-

tima crisi. I un clar indicatiu que el líder de la *perestroïka* no està disposat a fer concessions que qüestionin la unitat de l'antic imperi tsarista. Perquè Gorbatxov té por que una espiral separatista pugui desencadenar tots els «dimonis» antireformistes..., tot i que sap que l'URSS no pot avançar mentre sigui un *puzzle* caòtic de races, religions i llengües enfrontades.

Davant d'aquest panorama cada vegada més complex, un sector reformista-radical del PCUS ha optat per organitzar-se. Després de dubtar molt durant dos mesos, Boris Ieltsin ha decidit crear el seu «grup parlamentari d'esquerres», que, d'entrada, rep el suport de 300 diputats. El nou grup té la intenció d'actuar com a oposició parlamentària. L'anunci no ha espantat gens Gorbatxov. Va ser ell mateix, davant del Congrés dels Diputats, qui va dir que ben aviat la retòrica parlamentària començaria a parlar de majoria i de minoria. □

ECONOMIA, CONSERVADORISME I NACIONALITATS, PRINCIPALS AMENACES DEL LÍDER SOVIÈTIC

Gorbatxov, en perill

Mikhaïl Sergueievitx Gorbatxov, al llarg dels anys, no ha deixat de sorprendre —i fins i tot de marejar— pel seu dinamisme personal, la seua habitual política i la voluntat de reforma. Cal remarcar l'evidència, quatre anys després de la seua pujada al poder: l'URSS ha canviat gràcies a ell. Es poden analitzar indefinidament les raons més o menys declarades de per què Gorbatxov s'ha llançat en aquesta aventura temerària. Es pot avaluar, per enèsima vegada, la impossibilitat de reformar un sistema polític irreformable. Podem preguntar-nos, llargament i sense resposta definitiva, si l'evolució de l'URSS és o no *reversible*. Falta dir que el canvi és real, profund, i que ha facilitat capgiraments en els «països germans». Qualsevol que siga el destí de Gorbatxov, qualsevol que siga el futur de l'URSS i del bloc socialista, res no tornarà mai a ser com abans a l'Europa de l'Est.

L'èxit polític de Gorbatxov és evident. Si no té encara la majoria garantida al Comitè Central del partit, tampoc no delxa d'aparèixer com l'únic patró, sostingut per un buró polític dedicat en general a la seua persona. A

L'objectiu no és trencar amb el partit, sinó renovar el personal polític del país.

més, des del mes de maig, és el president d'un Soviet Suprem elegit en unes condicions completament noves i amb les prerrogatives d'un verdader cap d'estat. Ha sabut, doncs, conquerir, pas a pas, la totalitat del poder, fins a refugiar-se en les revolucions de palau, tan nombroses en el món comunista, com la que posà fi brutalment al govern de Nikita Khruixtsov l'octubre del 1964.

Al mateix temps, Gorbatxov s'ha interessat per les antigues estructures del poder, per les màfies locals, pels aparells anquilosats: ha convocat vertaderes eleccions internes; després, debats sincers —en el moment de la conferència nacional del PCUS, el juny del 1988— i, ¡oh, sacrilegi!, un nou sistema electoral per al Soviet Suprem, que ha donat els resultats que ja sabem, el març del 1989. ¿L'aparell esbufega?

¿Els quadres es rebel·len? ¿La burocràcia s'alarma? Gorbatxov aguanta fort. El seu objectiu no és trencar amb el partit, sinó renovar el personal polític del país. Les eleccions al Soviet Suprem, la primavera vinent, acceleraran aquest procés, el punt culminant del qual hauria de ser el 28 Congrés del PCUS previst per al 1991, però que serà, sens dubte, avançat un any.

La premsa, el teatre i el cinema avancen gràcies a la 'glasnost'

Paral·lelament a aquest canvi d'hommes, Gorbatxov també ha volgut modificar la mentalitat. Imposar, com afirma, «un nou pensament». Rebre els favors de l'elit intel·lectual de la nació, trencar el dogal de por que, des de fa setanta anys, paralitza la ment de tot un poble; i, finalment, convèncer la joventut. Per a tot això, Gorbatxov ha promogut la *glasnost*. Encara avui se'n poden denunciar les llacunes, però no negar-ne els efectes: la premsa, el teatre, el cinema, el món editorial, ha conegut, en quatre anys, una extraordinària revitalització. Millor encara: el final de les *taques blanques* de la història decretat personalment per Gorbatxov suposa una autèntica revolució cultural en aquest país que ja havia perdut tota noció de veritat històrica. Última manifestació datada de la *glasnost*: els debats inèdits, virulents i molt sovint iconoclastes del Congrés dels Diputats del Poble han estat transmesos en directe per televisió i seguits apassionadament per la pràctica totalitat de la població.

El pacte germano-soviètic i el *testament de Lenin*, exhumats; Txalamov i Pasternak, publicats; Sakhàrov i Medvedek, elegits diputats: l'Occident assisteix, incrèdul, a aquest espectacle forassenyat i constata, cada vegada menys escèptic, que el mateix Gorbatxov ha reduït la tensió als quatre cantons del món —de Kabul a Luanda, de Phnom Penh a Managua— i que les seues iniciatives de desarmament, si-gueu quins siguin els objectius, són més seductores que les dels seus predecessors. ¿Com estranyar-se, doncs, que la imatge de l'URSS siga ara tan positiva i la popularitat de Gorbatxov tan elevada?

Les tres graas amenaçes del patró del Kremlia

Aquesta carrera sense faltes, però, no ha de fer oblidar les tres grans amenaces, presents com mai, sobre el patró del Kremlin.

1) L'economia: D'entrada, Gorbachov l'ha convertida en la seua preocupació prioritària. Desenes de mentides, de trucatges de xifres i de declaracions oficials no han pogut camuflar l'estat ruïnós de les estructures econòmiques. En part gràcies a la *glasnost*, tothom pot observar que l'URSS, ara per ara, es troba pràcticament enfonçada.

Ara bé, fins avui, la famosa *perestroika* ha produït més discursos que reformes legals. «L'URSS està a la vora del precipici», afirma fredament Andrei Sakhàrov. «La situació prendrà un aspecte revolucionari si no es millora la vida de la gent», apunta més detalladament Boris Ieltsin, la nova figura de l'oposició. Els millors economistes de Moscou, entre els quals es troba el nou vice-primer ministre Leònid Abalkine, els presten suport. A les portes del segle XXI, l'URSS té el perill de retornar brutalment a l'Edat Mitjana.

2) Les nacionalitats: Encoratjades per la *glasnost*, les vel·leitats d'independència prenen, com als països bàltics, una dimensió inèdita, mentre es multipliquen a les regions amb predomini musulmà les explosions de violència. Les recents onades nacionalistes, que han xopat de sang els territoris de l'Uzbekistan i del Kazakhstan, sobre un fons de penúria i desocupació, toquen a morts a una política burocràtica cega. Gorbachov i el seu equip, avui, en són conscients. ¿No és, però, massa tard, per a evitar l'esclat de l'imperi, tal com anunciava fa deu anys Hélène Carrère d'Encausse en un llibre profètic?

3) Conservadorisme: No el dels dirigents hostils a la política actual, tampoc el dels divuit milions de buròcrates afectats directament per la *perestroika*, sinó el de tota una població apallissada, anihilada, terroritzada per una llarga lluita entre els valors antics i la utopia de l'*home nou*. Setanta anys de règim comunista han tornat aquest poble apàtic i irresponsable. Darrere de l'alt intel·lectual que, tant a Moscou com als països bàltics, dóna prova de l'autonomia cultural i de la maduresa política, existeix una població de 286 milions de soviètics que no creuen en les reformes. ¿Com podrà aleshores Gorbachov fer avançar aquesta societat que s'ha tornat la més conservadora del món?

L'URSS no és ni Hongria ni la Xina. Es troba a les portes d'una nova era, que pot millorar o empitjorar la situació. Que no sàpiga greu als ideòlegs, però el futur del règim soviètic no està escrit enlloc. □

L'URSS NECESSITA EL SUPORT
ECONÒMIC D'OCCIDENT

La 'perestroika' no té res a vendre

En un immens despatx buit, Eugueni Ratgaus roman perplex. Des de les seues finestres es pot apreciar un magatzem rovellat, perdut en els afores de Moscou: és la *base* de fruites i llegums Informservice. Arribada l'hora d'adoptar les noves funcions, sap que s'espera molt de la seua part, per a revitalitzar aquesta empresa estatal, camuflada per totes les tares del sistema. *Les notícies de Moscou*: l'òrgan de la *perestroika* ja ha dedicat un article a la seua experiència inèdita, que suscita moltes esperances. Eugueni Ratgaus presideix, des del 5 de juny, una cooperativa —la més importada de l'URSS, amb 1.100 empleats— encarregada d'alimentar 650.000 boques, és a dir, un districte sencer de Moscou. Un repte vertiginós. La seua *base*, sobredimensionada, totalment vella i regentada fins ara sense cap preocupació de rendibilitat, encarna caricaturescament el gigantisme soviètic.

Aquest jove economista de 35 anys descriu l'estat dels llocs en un to de lamentació. Els rebuigs arriben a un 30 per cent per falta de cambres frigorífiques. Gairebé un 80 per cent dels treballadors són encara manuals. Hi ha un excés d'efectius d'un 25 per cent, unes pèrdues de 36 milions de rubles en cinc anys. Un malson.

Les seues intencions són realment desmesurades: pretén reformar tota la cadena d'aprovisionament, des de la collita del producte fins a la seua arribada al mercat, des del productor fins al consumidor. Per la manca d'empreses rendibles es veu obligat a crear cada baula de la cadena. La seua cooperativa ha adquirit vint hectàrees de terreny al Caucas per a llançar els cultius de qualitat. També, la creació d'unitats d'emmagatzemament *in situ* i la compra d'una flota de camions frigorífics a fi de transportar la producció cap a la capital, són altres dels punts del seu projecte de redreçament. A finals del 1989 Informservice posseirà divuit establiments a Moscou (actualment ja en té catorze). ¿Amb quin capital? «Guanyarem prou d'ací allà per a invertir», afirma Ratgaus. Compta amb crèdits, però també amb fructuosos beneficis. La cooperativa des-

tina una quarta part de la seua producció al mercat lliure, ja que l'altre 75 per cent es reserva a comandes de l'estat a preu fet. Ven articles de qualitat superior ¡un 40 per cent més cars! Clarament optimista, Eugueni Ratgaus afirma que els dividends de la nova gestió apareixeran en el mercat de Moscou a partir de l'any vinent.

Dels llegums d'Andròpov a les cues de la 'perestroika'

Els moscovites només demanen creure-s'ho, ja que si el comunisme és l'art de la paciència a les cues d'espera, la *perestroika*, per la seua part, està realitzant veritables meravelles. Als grans magatzems Goum, que voregen la Plaça Roja, una simple arribada de desodorants atrau un formiguer de baubiques. A Lissèiev, la millor botiga d'ultramarins, els clients han d'esperar desenes de minuts per comprar productes gairebé impresentables. Pertot